

Ulf Norberg

Stockholms universitet

Ulf.Norberg@tolk.su.se

Kerstin Ekmans jämtska i *Guds barmhärtighet* översatt till tyska av Hedwig M. Binder

1. Inledning

Dialektala inslag är något som brukar kunna rådbräka litterära översättare i hög grad. Allt formcentrerat språk (dikter, slang, reklamslogans etc.) för med sig svårigheter vid översättning då formsidan aldrig ser helt likadan ut i två språk, och dialekt inte minst då det här handlar om konnotationer som är kopplade både geografiskt och språkligt till källspråket. Översättning av dialekt kräver av översättaren att denne fattar en stor mängd beslut både på makro- och mikronivå om hur återgivningen ska ske: Bör en viss existerande dialekt användas, eller endast (ev. regionalt färgade) talspråksmarkörer, eller bör dialekten ersättas helt med standardspråkliga uttrycksätt? I de fall vissa dialektala uttryck ska användas i översättningen, blir frågan på vilken eller vilka språkliga nivåer dessa bör ligga, fonologisk, morfologisk, lexikal, syntaktisk? Alternativen är ofta många och normerna oklara eftersom det i skönlitteratur kan handla om inslag av skiftande utförlighet i dialektalt hänseende, om inslag av stor storleksmässig variation (bestående av allt från enstaka bokstäver till hela repliker), och om dialekter som inte översätts speciellt frekvent till/från vissa språk.

Viss forskning har under senare tid företagits kring översättning av dialekt, och ofta har man då försökt kartlägga vilka strategier översättare använder sig av, samtidigt som man naturligtvis undersökt vilka inslag som oftast behållits och vilka som återgetts utan användande av dialektelement. Ett övergripande resultat är att det tycks som om dialektinslagen ofta minskar en aning både i antal och pregnans i översättningen – ofta översätts de med allmänna talspråksmarkörer – och ett antal förklaringshypoteser till detta har föreslagits, vilka jag ska beröra i avsnitt 2. Dock finns det också ett flertal specialproblem kring översättning av dialekt som man hittills inte har gått in särskilt mycket på, och det är två sådana jag har för avsikt att behandla här:

Det första rör så kallade metaspråkliga kommentarer där källtextförfattaren fokuserar på den dialektala språkformen genom att förklara den med hjälp av en standardspråklig benämning, av typen ”x som personen a kallade y”. Detta ställer översättaren inför ett speciellt problem där det dialektala elementet svårligen kan nedtonas alltför mycket, än mindre helt ersättas med standardspråkligt material. Detta kommer att behandlas i avsnitt 5.2. Ett annat specialområde inom dialektöversättning rör dialektinslag i prosaverks berättande partier (”relationen”, i motsats till dialogerna), vilket inte uppmärksammats särskilt mycket hittills (behandlas här i avsnitt 5.3).

Ett verk som ger utmärkta möjligheter att angripa båda dessa problem är romanen *Guds barmhärtighet* (första delen i trilogin *Vargskinnets*, hädanefter förkortad GB) av Kerstin Ekman, som utkom 1999 och innehåller ett rikt dialektmaterial.¹ Boken, som är berättartekniskt komplicerad med olika berättarpositioner och många minnesanalepser och även prolepser, utspelas i början av 1900-talet, till stor del i den jämtländska fjällvärlden dit den nytexaminerade barnmorskan Hillevi Klarin kommer från Uppsala. Hon blir gift med en lokal handlare, och börjar sitt eget värv med ibland svåra förlossningar långt ute i ”obygden”, och vi får följa hennes och hennes familjs liv ett tjugotal år, fram till fosterdotterns bröllop vid inledningen till andra världskriget. Parallellt med Hillevi-handlingen finns Elis-handlingen, där vi får följa pojken Elis som mött Hillevi under en svår förlossning och sedan flyr hemifrån. Elis hamnar både i Norge och Tyskland och här är dialekten av förklarliga skäl inte lika närvarande, även om Elis i svåra stunder återvänder till jämtskan. Elis och Hillevi samt deras ättlingars liv följs sedan också i trilogin *Vargskinnets* andra del, *Sista rompan*, och tredje, *Skraplotter*.

I GB, som omfattar 400 sidor, finns ett stort antal repliker på jämtska (samt även vissa på norska och sydsamiska, som övriga varieteter förutom rikssvenskan, vilka jag här dock inte tar upp) men enstaka ord på jämtska används också boken igenom i relationen. Jag har här valt att jämföra GB med den (hittills enda) tyska översättningen av romanen, av Hedwig M. Binder, *Am schwarzen Wasser* (hädanefter förkortad ASW), som utkom 2000.² Binder är en mycket erfaren litterär översättare som har översatt stora delar av Kerstin Ekmans författarskap till tyska.

I det följande kommer jag att först ge en kort forskningsöversikt beträffande dialekt i översatt skönlitteratur (avsnitt 2). Som en bakgrund till den empiriska studien går jag i avsnitt 3 in på svenska och tyska dialekter som litteraturspråkliga varieteter med olika position inom resp. litterära kultur. I avsnitt 4 presenterar jag dialektinslaget

i GB och i avsnitt 5 följer först en allmän karakteristik av den tyska översättningen, sedan den empiriska undersökningen av de båda ovan nämnda aspekterna av dialektöversättning. I avsnitt 6 följer några avslutande reflexioner.

2. Dialekt i översatt skönlitteratur – en kort forskningsöversikt

Ett antal forskare har ägnat sig åt översättningen av dialektelemt i skönlitteratur under senare år, för en översikt se Brembs (2004).³ Englund Dimitrova (2001:14)⁴ konstaterar utifrån ett antal tidigare studier att man här skulle kunna tala om tre samverkande generella tendenser när dialektala inslag i skönlitteratur översätts:

1. På ett tänkt kontinuum av olika typer av språkliga varieteter som en skönlitterär författare eller översättare kan tänkas skapa eller använda i ett litterärt verk, sker ofta vid översättning en förskjutning mot höger på kontinuet, det vill säga översättaren väljer en varietet som ligger längre till höger än den varietet som finns i källtexten:

Varietet med specifikt regionalt ursprung	Varietet med allmänt regionalt eller "lantligt" ursprung	Varietet med specifikt socialt ursprung	Markerat talspråk	Neutralt språk	Markerat skriftspråk
---	--	---	-------------------	----------------	----------------------

2. Om särskilda markörer för en specifik språklig varietet finns i översättningen, är de vanligen färre till antalet än i källtexten. Det kan dels gälla antalet markörer i varje enskild textpassage, dels också det totala antalet textpassager där sådana markörer förekommer.

3. Även om källtexten har både fonologiska/ortografiska, morfologiska och lexikala markörer, tenderar översättningen att ha framför allt lexikala markörer.

De olika tendenserna som här postuleras kan antas variera i styrka i olika kulturer och genrer, och så länge materialet som ligger bakom dem är högst begränsat (och knappast alls innehåller korpusstudier) måste de självklart ses som just hypoteser. Tendens 3 ovan bör kompletteras med syntaktiska markörer.

Varför är det då ändå så sällsynt att en lika starkt dialektal varietet används i översättningen som i den korresponderande källtexten? Geyer (2008:170)⁵ menar att det finns tre förklaringsfaktorer till

detta. För det första kan det vara så att måltextkulturen inte accepterar att dialekt (eller andra "dåliga" varieteter som avviker från standard-språket) används i skönlitteratur. Den andra anledningen berör det faktum att en dialekt alltid förknippas med ett visst geografiskt område och ofta har som funktion att tillsammans med andra angivelser, såsom till exempel olika namn och kulturspecifika företeelser, i ett prosaverk lokalisera en scen till ett visst område, eller åtminstone förmedla lokalkolorit från detsamma. Då kan en dialekt-till-dialekt-översättning, när alla andra lokalisering faktorer bibehålls, orsaka viss förvirring eller till och med irritation hos läsaren. Ett exempel: I en roman från den amerikanska södern där många kulturspecifika företeelser figurerar så översätts dessa under behållande av största möjliga lokalkolorit och till exempel står engelska namn och titlar kvar oöversatta, medan protagonisternas utpräglade sydstatsdialekt återges med skånska av motsvarande pregnans. Som Geyer påpekar (2008:171) finns dock i princip krocken mellan sociokulturell bakgrund och lingvistisk information kvar även om personerna pratar standardspråk, i ovannämnda exempel (riks)svenska eller svenska med inskott av endast ett mindre antal talspråksmarkörer. De sistnämnda alternativen utgör dock, som han också påpekar (ibid.), de varieteter som normalt används i översättning av litterära texter, och ifrågasätter man även dessas lämplighet, så ifrågasätter man ju översättningars existensberättigande överhuvudtaget. Den tredje anledningen berör det faktum att dialekter mycket ofta sammanbinds med sociala kännetecken, och då tycks det enligt Geyer (ibid.) som regel vara så att översättaren återger de sociolektala kännetecknen istället för de dialektala, eftersom det torde vara lättare att överföra sociala strukturer, åtminstone mellan språk som talas i kulturer som ligger nära varandra. Här kommer också det faktum in att olika dialekter har olika hög social prestige, och att vissa även därför kan anses som olämpliga att använda vid översättning.

Ovanstående bör kompletteras med att översättarens uppfattning om sin egen status och prestige också torde inverka (jfr till exempel Englund Dimitrova 2001:24). Litterära översättare ser sig själva ofta som innehavare av lägre kulturell prestige än de författare de översätter, och ser det därigenom mer sällan än författarna som sin uppgift att utveckla och förändra olika språkliga normer (till exempel för återgivningen av dialekt). Ofta ser de istället det i högre grad som sin plikt att upprätthålla målspråkets normer.

3. Bakgrund: Tyska och svenska dialekters position i respektive litteratur.

Dialektala inslag i skönlitteratur kan ses som en form av talspråks-

markörer (eftersom dialekt primärt är en talspråksform), och bruket av sådana styrs inom resp. (national-)litteratur av de stilistiska och språkliga normer som vuxit fram. Författare kan skriva i anslutning till en viss norm för återgivande av (dialektalt) tal eller i opposition mot densamma, de kan så att säga välja mellan att använda kodifierade (normerade) talspråksmarkörer eller skapa sina egna. Och även översättare är utövare av en social praktik där det gäller att förhålla sig till olika normer och genrekonventioner. Sådana förändras över tid, vilket inte minst normen för återgivande av dialekt gjort, både i den tyska och svenska litteraturen. Eftersom undersökningsobjektet här är en översättning till tyska intresserar främst konventionerna inom den tyskspråkiga litteraturen, men för att få en bakgrund till beskrivningen av dialektanvändningen i källtexten redogör jag också kort för den svenska utvecklingen.

Schwitalla/Tiittula (2009:11ff)⁶ pekar på att under de senaste 100 åren har perioder i den tyska litteraturen återkommit flera gånger då språklig realism satts högt och man sett mer positivt på användandet av ett vardagsnära språk åtminstone i direkt anföring. Däremellan har det funnits perioder då konstprosans språk och ideal med anor från den tyska klassicismen och romantiken under slutet av 1700-talet och början av 1800-talet satts främst av många författare, så till exempel på 70-talet. Något riktigt genomslag har dialoganvändningen därmed aldrig fått i den tyska litteraturen, trots att stora namn som till exempel Gerhart Hauptmann, Alfred Döblin och Günter Grass under olika tider begagnat sig av dialekt.

I den svenska litteraturen finns en lång tradition av social differentiering i återgivningen av dialog men det var först med arbetarförfattarnas genombrott på 30-talet som dialektala ord- och böjningsformer gjorde sitt intåg i den (se Lindqvist 2002:191f).⁷ Sedan användes av många författare ett alltmer talspråksnära skrivsätt, och kulmen för den här utvecklingen brukar exemplifieras med Sara Lidmans 50-talsromaner, inte minst *Tjärdalen*, där inslaget av fonematisk stavning och västerbottniska dialektala uttryck är stort. Därefter har nya författargenerationer kommit som inte alltid stått för den här litterära traditionen, även om kända författare som till exempel P.O. Enquist och Torgny Lindgren gjort rikhaltigt bruk av dialekt i olika verk.

Brembs (2004:47) postulerar att vi i dag sammanfattningsvis antagligen ser färre dialektmarkeringar i den tyska prosalitteraturen än i den svenska, och hon ser flera förklaringar till det. Hon menar att det i den tyska litteraturen finns ett arv kvar från den tid då dialektala element huvudsakligen användes för att återge bönders språk och ofta med komiskt syfte, och att det så kallade "Gelehrtensprache" i viss

mån har kvar sin roll som förebild för litteraturens språk. I Sverige har dialektelement istället sedan arbetarlitteraturens inmarsch på 30-talet fyllt andra effekter.

4. Dialektinslagen i romanen *Guds barmhärtighet*

I GB pratar alla personer som är uppvuxna i den jämtländska fjällvärlden genomgående jämtska, som återges med fonologiska, morfologiska, syntaktiska och lexikala markörer. Som kontrast används nästan inga talspråksmarkörer alls för att återge talet hos personer som kommer söderifrån (Uppsala). Ett undantag är här Hillevi vars inskott av jämtska ord efter en tid i fjällvärlden i några fall tematiseras på så sätt att de gör henne allt mer främmande för hennes trolovade som bor kvar i Uppsala, prästen Edvard Nolin, när denne kommer på besök.

Som nämnts ovan finns det också dialektmarkörer i relationen, som strös in mestadels som enstaka ord. Ibland är dessa ord sådana som idag kan sägas åtminstone till viss del fungera som ett slags signalord med schibbolet-funktion för jämtsktalande: *stärse*, *kuan*, *buan*, *lägda*, *mylta* (sv. flicka, korna, fäbodarna, åker, hjortron). Gemensamt för flera av orden är att de inte ligger på något kontinuum mot mer regionala och standardspråkliga motsvarigheter och därför inte lätt låter sig tas med i en utjämningsprocess. Här får de förstås funktionen att hela tiden påminna om dialekten och dess rikedom och lokaliseringen av romanen. Men det finns också många fler ord, vissa utpräglade jämtska, andra mer regionala, som används i relationen, här några exempel: ”brur-skreje” (”brudfölje”, s. 40), ”sörsidan” (sv. södra sidan, s. 123), ”väst a’brua” (sv. väster om bron, s. 279).

För en skönlitterär författare är det – utan fonetiskt transkriptionssystem – omöjligt att återge alla dialektala fonologiska drag i en figurs tal, utan ett urval måste göras. I jämtskan är bland annat något av det allra mest kännetecknande de förlängda så kallade dubbelvokalerna för infinitiv- och presensformer av verb: *hääls* (s. 17), *ljuug* (s. 113). Dessa är ju ortografiskt mycket lätta att återge samtidigt som de ger en tydligt exotiserande effekt utan att vara svårbegripliga. Detta kan gälla som exempel på en minimax-strategi för dialektåtergivning att med minsta insatta medel få största effekt. I övrigt använder Ekman många överregionala, enklitiska talspråksformer, samt bara två diakritiska tecken: cirkumflex (*kôrv*), antagligen för att beteckna en blandning av å- och ö-ljud, samt apostrof (*höll’et*) för att beteckna bortfall av en bokstav.

Ekman använder också ett antal fonologiska markörer som skiljer ut den här använda varieteten som typiskt västjämtsk i jämförelse med andra

jämmtska dialekter, till exempel "e/ä" i ord som "bere" (s. 50), "pärningen" (s. 93) (centraljämmtska "bare", "paningen", sv. "bara", "pengarna").

5. Behandlingen av dialektinslagen i den tyska översättningen *Am schwarzen Wasser* av Hedwig M. Binder

5.1. Allmän karakteristik

Binder översätter i de allra flesta fall Ekmans dialektelement, hon utelämnar i princip ingenting. Hon använder ingen existerande tysk dialekt för det stora flertalet markörer, utan begagnar sig i stor utsträckning av ändelseinscott på verben, dvs. ett slags morfologiska markörer som kan användas på alla verb; här följer några exempel:

Habet es einen Kutschpelz, das Fräulein? (ASW, s. 17)

Merket man jetzt. (ASW, s. 42)

Kriegest den verhoneckelt? (ASW, S. 115)

Muß ich schon sehen, wie er passet, der Ring (ASW, s. 208)

Dessa e-inscott uppfattas idag vanligtvis som representanter för "älderdomligt" språk, för ett slags äldre, (hög-)litterärt språk, former som man föreställer sig kanske fanns i 1700- eller 1800-talets litteraturspråk. Ändelserna tycks idag normalt inte förknippas med något särskilt geografiskt område, en vaghet som säkert är medvetet vald från översättarens sida. På det här sättet kan en mängd olika fonologiska dialektmarkörer på ett effektivt sätt föras över till den morfologiska nivån, mista sin speciella geografiska hemvist, men signalera ett äldre språk, som ju passar här. Det här konsekventa tillvägagångssättet faller också väl in i en tysk tradition av att inom litteraturen lättare kunna "våldföra sig" på språket (genom till exempel användning av så kallade orena rim, med mera) för att uppnå vissa funktioner, något som antagligen inte alls tolereras på samma sätt i den svenska litterära kulturen.

Även den syntaktiska nivån, i form av talspråklig ordföljd, får stor användning i Binders översättning, som ersättning för fonologiska dialektmarkörer, till exempel:

GB, s. 15: Dä bli åka i möran.

ASW, s. 17: Gefahren wird morgen.

GB, s. 37: Dä va dåligt saltat.

ASW, s. 42: War eingesalzen schlecht.

Beträffande de diakritiska tecknen, används i enhetlighet med tyska normer apostrof rikligt för att ange att en viss bokstav överhoppas. Cirkumflex-tecknet försvinner, vilket inte är överraskande, då skilje-

tecknen kanske utgör det område där normerna för anpassning till standardspråket är starkast.

5.2 Översättning av metaspråkliga kommentarer

Med metaspråkliga kommentarer avses här förklaringar av vad olika ord och uttryck, här de dialektala, betyder med hjälp av andragande av synonymer på standardspråket. I GB kommenterar den extradiegetiske berättaren på åtminstone ett 20-tal ställen olika personers dialektala uttryck, och det rör sig då mest om förklaringar av ord på jämtska som läsaren därmed inte förutsätts vara bekant med. Förklaringarna står i en slags kontrast till den övriga diegesen. Som nämnts i avsnitt 1 utgör dessa ett speciellt översättningsproblem då de dialektala elementen i dessa fall svårligen kan nedtonas alltför mycket, och översättaren måste också skapa en ny jämförelse mellan icke-standard- och standardvarietetsbenämningar.

Metaspråkliga kommentarer har tagits upp av Englund Dimitrova (2001:17ff) utifrån översättningen av orden "mysse" och "byse" i Astrid Lindgrens *Emil i Lönneberga*. Englund Dimitrova finner utelämnningar, och noterar särskilt att ingen av de studerade översättarna "så att säga träder fram och inlåter sig i direkt dialog i texten med läsaren" (2001:25), vilket författaren Astrid Lindgren gör när hon förklarar de småländska benämningarna. Englund Dimitrova sätter detta att ingen översättare gör sig synlig i texten i samband med den uppfattning om översättningar och översättarens roll som råder i västerländska kulturer idag (jfr Venuti 1995).⁸

I GB finns knappast sådana möjligheter för översättaren att bli synlig, men i de fall där de metaspråkliga kommentarerna också berör en dubbeltydig betydelse så blir genast översättningsproblemet större. Så till exempel i följande exempel:

GB, s. 18:

Fröken sitt i tänkan, sa han lågt och hon trodde först det var ett namn på den lilla släden. Men tänkan var tankarna.

ASW, s. 20:

Das Fräulein sitzet im Gedacht, sagte er leise, und sie dachte zuerst, dies sei ein Name für den kleinen Schlitten. Aber Gedacht waren die Gedanken.

Ordet "Gedacht" torde här kunna sägas vara översättarens egen konstruktion, och passar väl in i de båda här aktuella betydelserna. De dialektala orden som i GB "förklaras" med hjälp av metaspråkliga kommentarer som anger vad de betyder på svenska, hör till stor del hemma inom det gamla jordbrukssamhället ("lägda", sv. "åker"; "gälln",

sv. "loftet"; "dalasauer", sv. "dalafär"). Även naturbeteckningar "förklaras" på det här sättet, till exempel "ploppen" (sv. "smörboll"). En mängd olika tillvägagångssätt kommer till användning i samband med de här uttrycken. I följande exempel används som översättning för den typiskt jämtska beteckningen en sammansättning av mer teknisk karaktär, nämligen "Speicherbrücke" (sv. "magasinsbrygga"): GB, s. 37 "uppför logbryggan som hon kallade gällbrua" ASW, s. 42 "zur Tenne hinauf, den sie Speicherbrücke nannte".

Följande exempel är ett av flera när ett talspråkligt uttryck kommer till användning som översättning till det jämtska ordet för "affär": GB, s. 154 "Folk kallade den förstas för bua." ASW, s. 177 "Die Leute nannten den Laden natürlich Krambude". Följande exempel är svårt att klassificera då de tyska lösningarna inte tycks höra till någon annan varietet än den som uppfins av översättaren (åtminstone inte det första ordet). Det handlar här om att Hillevi i början av romanen skriver ned två ord på den för henne nya dialekten: GB, s. 30 "funtis räken" (sv. "funnits räkna") ASW, s. 34 "gefunden zählet". Dessa ord omnämns ånyo strax före hennes bröllop:

GB, s. 169:

Nu skulle hon gifta sig med en karl som sa funtis och räken i stället för funnits och räkna.

ASW, s. 195:

Nun würde sie einen Mann heiraten, der gefunden und zählet statt gefunden und zählen sagte.

I något enskilt fall används också en dialektmarkör inom jämförelsen, till exempel i följande exempel: GB, s. 82 "stårs hade hon sagt och hitta na och annat som inte var riktigt språk" ASW, s. 93 "Deern hatte sie gesagt und wie statt als und anderes, was nicht die richtige Sprache war". "Deern" är en typiskt nordtysk dialektmarkör.

5.3 Översättning av dialekt i relationen

I avsnitt 4 togs upp att det i GB finns en hel del jämtska inslag även i relationen, i form av enstaka inskjutna ord, dels mycket typiska sådana med en närmast "symbolisk" funktion i jämtskan, dels en del mindre vanliga dialektord. I Binders översättning har de flesta normaliserats, till exempel: *kuan* > *Kühe*, *buvallen* > *Almweide*, *brurskreje* > *Hochzeitszug*, *styggväder* > *Unwetter*, *sörsidan* > *Südseite*, *väst a'brua* > *westlich der Brücke*. Någon gång har en fonologisk markör omvandlats till en sammansättning för ökad uttryckskraft: *snöurn* (sv. snön) > *Schneegestöber*. Att i det här fallet många dialektinslag tagits helt bort, medan det ju inte alls är fallet i de olika formerna av anföring

(direkt, indirekt, dold) är intressant, och bör kunna kopplas till att den här typen av dialektanvändning är mer normbrytande, och inte har någon motsvarighet i den tyska (högprestige-)litteraturen som Binder arbetar inom. De som finns kvar i en markerad form är sådana som också tematiseras i anföring och får samma översättning som där, till exempel *lægda* > *Lebde*.

6. *Avslutande reflexioner*

Binders översättning kännetecknas alltså, vad dialektinslagen beträffar, av överföring av många fonologiska markörer till den morfologiska nivån, där de återges med hjälp av en inskottsvokal som kan användas för i princip alla verb, och som inte är geografiskt konnoterad (avsnitt 5.1). De fonologiska dialektmarkörerna för en knappt 100 år gammal svensk dialekt, i källtexten mycket utpräglat återgiven, har alltså förts över till morfologiska markörer som signalerar ett ålderdomligt och litterärt språk, det vill säga utan igenkännbara talspråksmarkörer. Lösningen är av stort intresse då den kan sägas vara relativt normkonform (undviker dialekt-till-dialekt-översättning) på ett innovativt sätt (genom att inte använda sig av talspråksmarkörer).

Den här övergripande strategin kunde också ses i hur de metaspråkliga kommentarerna behandlades av Binder (avsnitt 5.2). Här kom olika sorters jämförelser till användning som översättningar, men ytterst sällan samma som i källtexten, det vill säga den mellan ett utpräglat dialektuttryck och ett standardspråkligt sådant. Istället för de dialektala uttrycken användes talspråkliga, egenkonstruerade sådana eller mer ”tekniska” sammansättningar. Och den övergripande strategin kom också till uttryck när det gällde dialektala ord i relationen. Dessa, till skillnad från den stora majoriteten dialektmarkörer som naturligtvis fanns i olika former av anföring (både direkt, indirekt och dold), normaliserades av Binder, det vill säga ersattes av standardspråkliga uttryck. Det postulerades att detta är en användning av dialektuttryck som är mycket ovanlig i tysk litteratur, därmed starkt normbrytande, och som översättaren antingen ser som ”onödig” eller ”icke lämplig” att återge. Här kan väl antas att översättarens uppfattning om sin egen status och prestige kan spela en roll (jfr avsnitt 2 ovan).

Nu är inte GB bara rik på dialektelemt, utan även på kulturhistoria med en stor exakthet i beskrivningen av till exempel klädesplagg, (samiska) årstider, fjällväxter, jordbruksredskap, förlossningsverksamhet etc, som det kom till uttryck i en jämtländsk fjällby i början av 1900-talet. Vidare studier av dialektinslag i översättning skulle med fördel kunna titta på hur återgivningen av de språkliga medlen förhåller sig till återgivningen av de ”kulturhistoriska”, häremellan torde finnas

såväl samverkan som spänning. Men det är förstås ett annat av dialektöversättningens specialproblem.

Noter

¹ Kerstin Ekman, *Guds barmhärtighet*, Stockholm 1999.

² Kerstin Ekman, *Am schwarzen Wasser*, (Översatt till tyska av Hedwig M. Binder) München Zürich 2000.

³ Gunhild Brembs, *Dialektelemente in deutscher und schwedischer Literatur und ihre Übersetzung: von Schelch zu eka, von ilsnedu zu böartig*, Stockholm 2004.

⁴ Birgitta Englund Dimitrova, ”En smälänning i engelsk och fransk skepnad – om översättning av dialekt i skönlitteratur”, i *Folkmålsstudier, Meddelanden från föreningen för nordisk filologi*, vol. 20, 2001, 9–27.

⁵ Klaus Geyer, ”Translating dialectal reported speech. Contributions of a functional-typological approach”, i Irmeli Helin, (red.), *Dialect for all Seasons. Cultural Diversity as Tool and Directive for Dialect Researchers and Translators*, Münster 2008, 161–180.

⁶ Johannes Schwitalla och Liisa Tiittula, *Mündlichkeit in literarischen Erzählungen. Sprach- und Dialoggestaltung in modernen deutschen und finnischen Romanen und deren Übersetzungen*, Tübingen 2009.

⁷ Yvonne Lindqvist, *Översättning som social praktik. Toni Morrison och Harlequinserien Passion på svenska*. Stockholm 2002.

⁸ Lawrence Venuti, *The Translator's Visibility. A History of Translation*. London/New York 1995.